

กิจกรรมบทที่ 3

3. กิจกรรมเสริมการเรียนรู้ “รู้เท่าทันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี”

บทความ 3.1 วัคซีนที่จำเป็นก่อนการเดินทาง/ท่องเที่ยวในต่างประเทศ

การฉีดวัคซีนถือเป็นการป้องกันโรคที่ดีที่สุดวิธีหนึ่ง เพราะเป็นวิธีที่สะดวก รวดเร็วและปลอดภัย ซึ่งแต่ละประเทศจะมีการฉีดวัคซีนเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันให้กับประชากรของตนตั้งแต่วัยเด็ก แต่เนื่องจากแต่ละประเทศในโลกมีความเสี่ยงต่อการติดโรคติดต่อไม่เหมือนกัน ดังนั้นแผนการให้วัคซีนในแต่ละประเทศจึงไม่เหมือนกัน สำหรับในประเทศไทย เด็กไทยทุกคนจะได้รับวัคซีนดังต่อไปนี้ ตามแผนเสริมสร้างภูมิคุ้มกันแห่งชาติ (EPI) คือ วัคซีนป็นีซีจี วัคซีนป้องกันโรคโปลิโอ วัคซีนตับอักเสบบี วัคซีนหัด-หัดเยอรมัน-คางทูม (MMR) วัคซีนป้องกันไข้สมองอักเสบ JE และวัคซีนป้องกันบาดทะยัก-คอตีบ-ไอกรน (DTP) ซึ่งวัคซีนต่างๆเหล่านี้ถือเป็นวัคซีนมาตรฐานของคนไทย (Routine vaccine) ซึ่งคนไทยทุกคนควรจะได้รับ ไม่ว่าจะมีการเดินทางหรือไม่ ดังนั้นทุกคนควรพิจารณาว่าตนเองเคยได้รับวัคซีนดังกล่าวแล้วหรือยัง มีประเด็นที่ควรพิจารณาคือ วัคซีนบางตัว เช่น วัคซีนป้องกันโรคไวรัสตับอักเสบบี และวัคซีนป้องกันโรคสมองอักเสบ JE เพิ่งได้รับการบรรจุในแผนการเสริมภูมิคุ้มกันโรคแห่งชาติได้ไม่นาน ดังนั้นวัยรุ่นส่วนหนึ่ง และผู้ใหญ่บางคนจะไม่เคยได้รับวัคซีนดังกล่าวตอนเป็นเด็ก

สำหรับวัคซีนที่ใช้ในนักท่องเที่ยวนั้น สามารถจำแนกได้เป็น 2 ประเภทหลักๆ คือ

1. วัคซีนที่จำเป็นต้องได้รับก่อนการเดินทาง (Required vaccine) เป็นวัคซีนที่ถูกกำหนดว่านักเดินทางจำเป็นต้องได้รับก่อนการเดินทาง ซึ่งเป็นไปตามกฎอนามัยระหว่างประเทศ (WHO IHR) ซึ่งปัจจุบันมีเพียงชนิดเดียวคือ วัคซีนไข้เหลือง นักท่องเที่ยวที่จะต้องเดินทางไปยังดินแดนที่มีการระบาดของไข้เหลือง คือประเทศในแถบแอฟริกา และอเมริกาใต้ จำเป็นต้องได้รับวัคซีนนี้ก่อนการเดินทางอย่างน้อย 10 วัน

2. วัคซีนที่แนะนำให้ใช้ในนักท่องเที่ยวตามความเหมาะสม (Recommended vaccine for travelers) วัคซีนในกลุ่มนี้ เป็นวัคซีนที่แนะนำให้ใช้ในนักท่องเที่ยวหรือนักเดินทางบางกลุ่ม/บางคนตามความเหมาะสม โดยแพทย์จะพิจารณาปัจจัยหลายๆอย่างประกอบกันเช่น ประเทศหรือสถานที่ที่จะไปมีความเสี่ยงในการติดเชื้อมากแค่ไหน ระยะเวลาที่จะไป กิจกรรมที่จะไปทำ (เช่นไปทำงานไปเรียน หรือไปท่องเที่ยว) ตลอดจนต้องพิจารณาถึงตัวนักท่องเที่ยว/นักเดินทางและตัวโรคด้วย การพิจารณาดังกล่าวจะทำให้การให้คำปรึกษาก่อนการเดินทาง วัคซีนในกลุ่มดังกล่าว คือ

วัคซีนป้องกันโรคไทฟอยด์ (Typhoid vaccine) ซึ่งจะพิจารณาให้ในนักท่องเที่ยวที่เดินทางไปในประเทศแถบเอเชียใต้ เช่น อินเดีย เนปาล บังกลาเทศ ซึ่งมีความเสี่ยงสูงในการติดโรคไทฟอยด์

วัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า (Rabies vaccine) โดยปกติแล้วในคนไทยมักจะคุ้นเคยกับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าหลังการสัมผัสโรค นั่นคือเมื่อถูกกัด, ถูกข่วน ผู้ป่วยจึงไปพบแพทย์

เพื่อขอฉีดวัคซีน, Immunoglobulin ซึ่งวิธีดังกล่าวอาจไม่เหมาะกับนักท่องเที่ยวบางกลุ่ม เช่นนักเดินทางในพื้นที่ห่างไกลในประเทศอินเดีย ประเทศจีน หรือประเทศกำลังพัฒนาอื่นๆ เนื่องจากเมื่อนักท่องเที่ยวถูกสัตว์กัดแล้ว การหาวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าและ Immunoglobulin ฉีดอาจทำได้ยากมาก จึงควรพิจารณาให้วัคซีนโรคพิษสุนัขบ้าก่อนการสัมผัสโรค

วัคซีนป้องกันโรคไวรัสตับอักเสบเอ (Hepatitis A vaccine) ไวรัสตับอักเสบเอเป็นโรคที่ติดต่อโดยการกินอาหารหรือน้ำที่มีการปนเปื้อนไวรัสดังกล่าว ผู้ป่วยส่วนใหญ่โดยเฉพาะในเด็ก มักจะไม่มีอาการ แต่อาการจะมีมากและอาจรุนแรงได้ในผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ สมัยก่อนโรคนี้พบได้ชุกในประเทศไทย ทำให้ผู้ใหญ่ที่มีอายุมากกว่า 40-50 ปีขึ้นไปส่วนใหญ่มิมีภูมิคุ้มกัน เนื่องจากมีการติดเชื้อโดยธรรมชาติอยู่แล้ว แต่ปัจจุบันการสาธารณสุขและการสุขาภิบาลของประเทศไทยดีขึ้นมาก ทำให้อัตราการติดเชื้อในธรรมชาติของเด็ก วัยรุ่น และผู้ใหญ่ตอนต้นมีน้อยลง ดังนั้นจึงแนะนำให้วัคซีนป้องกันโรคไวรัสตับอักเสบเอ ในประชากรกลุ่มดังกล่าวต้องเดินทางไปในประเทศกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงในการติดเชื้อ คือประเทศในทวีปเอเชีย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแถบเอเชียใต้ และประเทศในทวีปแอฟริกาและอเมริกาใต้ วัคซีนดังกล่าวต้องฉีด 2 เข็ม ห่างกัน 6-12 เดือน

วัคซีนป้องกันโรคไขก้างหลังแอ่น (Meningococcal vaccine) วัคซีนนี้เป็นวัคซีนเฉพาะที่แนะนำให้ใช้ในนักเดินทางนักท่องเที่ยวบางกลุ่มคือ

นักเดินทางที่จะไปในทวีปแอฟริกา บริเวณที่เรียกว่า Meningitis belt เช่นประเทศซูดาน ไนจีเรีย เอธิโอเปีย ฯลฯ

นักเรียน, นักศึกษาไทยที่จะไปศึกษาต่อในประเทศแถบยุโรปและอเมริกา ซึ่งมีข้อกำหนดให้ต้องฉีดวัคซีนชนิดนี้ก่อนไป โดยเฉพาะถ้าต้องไปอยู่ในหอพัก

ผู้แสวงบุญที่ประเทศซาอุดีอาระเบีย ซึ่งประเทศซาอุดีอาระเบียกำหนดไว้ว่าทุกคนที่เข้าไปแสวงบุญจำเป็นต้องฉีดวัคซีนนี้ก่อนไป

วัคซีนป้องกันโรคอหิวาตกโรค (Cholera vaccine) เป็นวัคซีนที่ไม่แนะนำให้ใช้ในนักท่องเที่ยวโดยทั่วไป เนื่องจากโอกาสที่จะติดเช้ออหิวาตกโรคระหว่างการเดินทางท่องเที่ยวมีน้อยมาก อย่างไรก็ตามแพทย์จะพิจารณาให้วัคซีนนี้แก่นักท่องเที่ยว, นักเดินทางบางกลุ่มคือ กลุ่มที่ต้องเข้าไปในพื้นที่ที่มีการระบาดของโรคนี้ หรือเข้าไปทำงานในค่ายผู้อพยพลี้ภัย หรือเป็นเจ้าหน้าที่สาธารณสุข, เจ้าหน้าที่บรรเทาทุกข์เข้าไปช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ทุรกันดาร ปัจจุบันในประเทศไทยมีวัคซีนป้องกันอหิวาตกโรคชนิดรับประทาน ต้องดื่มวัคซีน 2 ครั้ง ห่างกัน 1-6 สัปดาห์

วัคซีนป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ (Influenza vaccine) ไข้หวัดใหญ่เป็นโรคที่สามารถพบได้ทุกประเทศทั่วโลก ซึ่งในหลายประเทศ โดยเฉพาะในประเทศยุโรป อเมริกามีการรณรงค์ให้ฉีดวัคซีนป้องกันโรคไข้หวัดใหญ่ในประชาชนทั่วไป ไม่เกี่ยวกับการเดินทางท่องเที่ยว ในประเทศไทยเองกระทรวงสาธารณสุขมีการสนับสนุนวัคซีนไข้หวัดใหญ่ฟรีให้ประชาชนในกลุ่มเสี่ยง เช่น ผู้สูงอายุ ผู้มีโรคประจำตัว บุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข สำหรับประชาชนทั่วไป สามารถพิจารณาฉีดได้ โดยไม่ต้องคำนึงว่าจะมีการเดินทางหรือไม่ แต่สำหรับนักเดินทาง นักท่องเที่ยวที่มีแนวโน้มว่าจะต้องเข้าไปในที่ชุมนุมชน หรือในสถานที่แออัด มีคนเป็นจำนวนมาก เช่น ผู้ที่จะไปพิธีแสวงบุญ ผู้จะไปชมกีฬา ไปเที่ยวงานเทศกาลต่างๆ สมควรพิจารณาฉีดวัคซีนนี้

ที่มา : Thai Travel Clinic, Hospital for Tropical Diseases, Faculty of Tropical Medicine, Mahidol University

คำถาม 1. สำหรับประเทศไทยในยุคโลกาภิวัตน์ ท่านคิดว่ามีวัคซีนใดที่จำเป็นต่อคนไทยทุกคนอีก บอกมาสัก 2 ชนิด พร้อมอธิบายเหตุผลประกอบ